

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук професора, професора кафедри економіки праці та соціального розвитку, проректора з науково-педагогічної роботи, міжнародної діяльності та розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування України Ткачука Вадима Анатолійовича на дисертаційну роботу Томашук Інни Вікторівни на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Дисертаційна робота є закінченим науковим дослідженням та присвячена вирішенню питань ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, що забезпечить ріст соціально-економічного розвитку, збільшення об'єму виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності ведення сільського господарства, стабілізацію і покращення демографічної ситуації на селі, досягнення максимальної зайнятості сільського населення і підвищення рівня його життя, раціональне використання земель.

У дисертаційній роботі виконано такі завдання:

1. поглиблено та розширено понятійний апарат щодо потенціалу сільських територій;
2. узагальнено та здійснено оцінку наявних наукових розробок стосовно підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій;
3. обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування ресурсної бази регіону, визначено основні передумови, чинники та принципи ефективного розпорядження потенціалом;
4. розкрито структуру та зміст потенціалу сільських територій та особливості і ступінь взаємозв'язку його компонентів;
5. здійснено аналіз та комплексну характеристику стану наявного потенціалу сільських територій та рівня його ефективності використання;
6. розроблено методичні підходи до оцінки ефективності використання та виявлення пріоритетності розвитку потенціалу сільських територій;
7. удосконалено організаційно-економічний механізм формування та використання потенціалу сільських територій в умовах децентралізації;
8. обґрунтовано стратегічні напрямки ефективного використання потенціалу сільських територій з метою підвищення рівня його соціально-економічного розвитку.

Наукова новизна

У ході виконання дисертаційної роботи отримано нові результати:

вперше:

- сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та ефективного використання ресурсного потенціалу яка, на відміну від інших, включає процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив суб'єктів, а також заходи спрямовані на економічне зростання, підвищення добробуту населення та інклюзивний розвиток;

удосконалено:

- комплексну стратегію екологоорієнтованого розвитку, формування та використання ресурсного потенціалу сільських територій на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища;

- класифікацію типів сільських територій за політико-правовим статусом, в залежності від історико-культурної спадщини, за формами господарювання, за ресурсозабезпеченістю, що значно розширить теоретичну основу наукових досліджень;

- складові функціонування сільських територій як розширення теоретичного базису для вирішення існуючих проблем;

- розробку стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу на основі застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади;

- методичні підходи до оцінки рівня ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, яке базується на системі визначених показників, що відображають особливості, склад і характер основних компонентів ресурсної бази та їх взаємопов'язаності і взаємообумовленості з вектором на соціально-економічну та екологічну орієнтацію;

набули подальшого розвитку:

- визначення структури, складу та змісту ресурсного потенціалу сільських територій, ступеня його збалансованості та пропорційності, характеру економічно-виробничих зв'язків між його складовими в практичній площині;

- визначення трансформаційного потенціалу модернізації ресурсної бази регіону на основі динамічних змін інвестиційно-інноваційної та маркетингової діяльності та виявлення резервів і ресурсів їх забезпечення;

- розробка напрямів активізації використання ресурсного потенціалу сільських територій, визначення пріоритетності перспективного розвитку його складових на основі забезпечення сталості та стабільності функціонування, удосконалення її територіальної організації.

Обґрунтованість та вірогідність наукових результатів забезпечується коректністю постановки завдань, застосуванням математичних, експертних та статистичних методів дослідження.

Значення результатів для науки та практики.

На основі досліджень автором проведено оцінку ресурсного потенціалу сільських територій та ефективності його використання, проведено групування сільських територій області за найбільш важливими показниками, побудовано прогностичні моделі для визначення спектру можливих траєкторій їх розвитку, уточнити напрямки та інструменти державної підтримки сільських територій з диференційованими характеристиками ресурсного потенціалу, інституціональним середовищем та інвестиційної привабливості.

В роботі сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та використання їх ресурсного потенціалу в умовах децентралізації, яка включає сам процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив держави, бізнесу, громади та діяльності органів місцевого самоврядування, а також заходи з визначенням варіантів ситуаційного стану для вибору і прийняття управлінських рішень з вектором на економічне зростання, підвищення добробуту населення. Значний потенціал сільськогосподарської галузі створюють гарні перспективи розвитку експортної діяльності. Але реалізація експортного потенціалу сільських територій залежить від активної позиції бізнесу, ефективності та послідовності зусиль місцевої влади, спрямованих для створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності на селі.

На сьогоднішній день значна частина українських товарів постачається на зовнішні ринки у режимі вільної торгівлі або у режимі найбільшого сприяння, при цьому на експорт продукції впливають не тільки розмір ввізного мита, а й нетарифні інструменти торгівельної політики.

На основі цього автором здійснено розробку стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу на основі застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

На принципово нових засадах проведено обґрунтування методології формування механізму реформування та реструктуризації ресурсної бази сільських територій з врахуванням попиту і пропозиції та напрями стратегічного планування його використання як основи ефективного розвитку сільських територій, і визначено проблеми регулювання функціонування його складників в єдиній регіональній господарській системі.

Створення сприятливих умов для формування стабільної економіки сільської родини; перекваліфікація селян, за умови спеціальних програм, через скорочення осіб, що задіяні в сільському господарстві; підвищення рівня суспільної інфраструктури; формування справжньої, міцної територіальної громади; селяни мають бути рушійною силою у розбудові сільської місцевості; важливість підтримки з боку районних і обласних структур; пошук джерел фінансування, а також залучення власних коштів дозволило змодельовати функціонування сільських територій, що включає в себе чинники функціонування, обмежувальні складові дієвості сільських територій, суспільне призначення для забезпечення добробуту населення та функціональну роль.

Дисертантом запропонована стратегія розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища, яка по суті повинна бути найважливішим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. Дана стратегія повинна визначити таку систему пріоритетів, цілей і завдань, які б стали для сільських територій джерелом підвищення їх соціально – економічного розвитку, якості життя населення та забезпечення сталого розвитку на основі ефективного використання їх ресурсного потенціалу.

Практична цінність результатів дослідження полягає у формуванні методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть використовуватись у ході управління розвитком сільських територій і регіональної економіки, ефективному використанню потенціалу сільських територій в їх соціально-економічному розвитку та можливість встановити організаційно-економічні важелі підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій та структурно-динамічні зрушення компонентного складу і диспропорції розвитку ресурсної бази сільських адміністративних одиниць.

Підтвердженням практичної цінності отриманих результатів дослідження є те, що результати дисертаційного дослідження прийняті до використання у роботі Департаментом фінансів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 06-1-46/726 від 30.08.2019р.), Відділом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Чечельницької районної державної адміністрації (довідка № 03-03-23-577 від 16.05.2019р.), Джулинською сільською радою об'єднаної територіальної громади Вінницької області (довідка № 627/02 від 20.08.2019р.), Ситковецькою селищною радою Немирівського району Вінницької області (№ 02.27.1133 від 10.07.2019р.). Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін (довідка № 01.1-60-460 від 11.03.2020р.).

Публікація основних результатів роботи, їх апробація

Всього за темою дисертаційної роботи “Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій” опубліковано 29 наукових праць загальним обсягом 17,09 умовн. др. арк. (власний доробок автора 15,59 умовн. др. арк.), в тому числі 3,32 умовн. др. арк. у фахових виданнях; 1,88 умовн. др. арк. у наукометричних базах WebofScience; 2,60 умовн. др. арк. у фахових виданнях інших держав; 5,91 умовн. др. арк. у фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 1,02 умовн. др. арк. у інших виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 2,36 умовн. др. арк. у інших виданнях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

В цілому дисертація написана з дотриманням існуючих вимог, має цілісну, логічно побудовану структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними і тому можна висловити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. Визначаючи методологічні підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій, автору, поряд з обґрунтуванням багатофакторної економетричної моделі, факторів і принципів оцінки у запропонованій моделі комплексного використання ресурсного потенціалу (рис.1.7), слід було б більш чітко визначити критерії оцінки його ефективності с.82-87.

2. Одним із елементів новизни автор визначає удосконалення складових функціонування сільських територій, як розширення теоретичного базису для вирішення існуючих проблем, але не конкретизує яких саме складових.

3. Автор у першому розділі, досить ґрунтовно описує теоретичну базу дослідження, приділяючи увагу понятійному та категоріальному апарату, їх систематизації, визначає авторське трактування ресурсного потенціалу (с.46), але у роботі не зовсім виразно відображена особиста позиція автора з приводу трактування таких понять як «ефективність», «сільські території».

4. Досліджуючи підходи до формування політики сільського розвитку, автор акцентує увагу на існуванні трьох її типів – галузевому, перерозподільчому або вирівнювальному та територіальному, проте в процесі аналізу пріоритет зроблено саме на галузевому(с. 69).

5. Робота значно виграла б якби автор на основі визначеного в методології інтегрального коефіцієнта оцінки ефективності ресурсного потенціалу зробила відповідні розрахунки по досліджуваному регіону чи хоча б одній із створених об'єднаних територіальних громад.

6. Одним із важливих складових підвищення ефективності використання потенціалу, особливо, в умовах обмежених власних фінансово-кредитних ресурсів, є інвестиції та розробка відповідних інвестиційних програм і проектів. Автор аналізує стан інвестицій в регіоні (с.133-136), але, на нашу думку, слід було б більш широко проаналізувати інвестиційну

складову в підвищенні ефективності використання природно-ресурсного потенціалу.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу, необхідну повноту розкриття виконаних розробок.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 051 – економіка та вимогам пп. 9, 10, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною і завершеною згідно з поставленою метою та визначеними задачами. В опублікованих працях з достатньою повнотою відображено зміст і основні результати дослідження. Зміст рецензованого дослідження свідчить, що дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності та п. 9, 10, 11, 12 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки праці та
соціального розвитку, проректор з
науково-педагогічної роботи,
міжнародної діяльності та розвитку
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

В.А. Ткачук

